

EGY VÁSÁRHELYI SZÓRAKOZTATÓIPAROS-DINASZTIA EMLÉKEI

A kis Leila már nem lesz mutatványos?

– Volt idő, amikor hajnal fél hatkor már dörömböltek az emberek: nyissuk ki a céllövöldét – idéz fel régi emlékeket a családi fényképalbum fölé hajolva a vásárhelyi cirkuszos, mutatványos dinasztia jelenlegi feje, a nyugdíj előtti éveiben járó Harmos Ottó, aki a többgenerációs hagyomány megszakadása miatt aggódik. Egyetlen szem leánya ugyanis nem akarja folytatni a szórakoztatóipart.

Török ruhás, bajszos emberek a vurstli mellett, a megbarnult, homályos, csipkézett szegélyű, réges-régi felvételen. Csoportba verődve nézik a díszes körhintát. Mint egy cifra, óriási fagylalttölcsér. – Bosnyákok – mondja Harmos Ottó vurstlitulajdonos, hódmezővásárhelyi cirkuszos és mutatványos dinasztia feje. – Akkor éppen Feketicsen állomásoztak szüleim; vándorélet a mutatványosélet. – Egy másik, alig ki-vehetően elhomályosult fotó előterében a Harmos-felmenők, háttérben a vurstli. A kép másik oldalán töltőtollal, kaligrafikusan írt német szöveg.

Többgenerációs valóság

A nyugdíj előtti éveiben járó, rokkantnyugdíjas Harmos Ottó szórakoztatóipari vállalkozó becsukja a családi albumot, leánya, Henriett bekapcsolja a videót. Recsegő-ropogó, nyolcvanas évekbeli film, szól a lakodalmas rock, „Ottó Utazó Vidámparkja”, láttatják a színes-rikító betűk, a körhintán – ez már nem az a fotókon látott, hanem újabb – kacag-sikong a nép. Jókedvű emberek Kőbányait isznak, szól a lakodalmas rock („Kombiné, kombiné...”), a felvétel elején még süttöt a nap, a végén már beesteledett. Megszakad a film, vége az illúzióknak. A szobában a tizenhárom kilós tangóharmonika – mintha szellem szökne ki belőle, levegő – magától megzendül, de elhal máris a többszólamú hang. Maga elé néz Harmos Ottó, felesége, Éva asszony, leányuk, Henriett, s az unoka, a kis Leila. – Ilyen sem lesz többé – szólal meg Harmosné Éva. – Olyan ez, mint egy álom.

– Pedig valóság volt, többgenerációs valóság. Úgy emlegetnek minket: a dinasztia. Vége lesz-e, nem lesz? – tűnődik Harmos Ottó. Egyetlen szem leánya nem akarja folytatni a szórakoztatóipart, ezzel vándorolni kell, ő pedig nyugodt, békés otthont szeretne. Ám hogyan is kezdődött a szórakoztatóiparos lét annak idején? – Családunk egyik ágon cirkuszos, a másik ágon mutatványos eredetű – mondja Harmos Ottó, aki harmincöt éve szórakoztatóiparos, bátyjával együtt. Anyai nagyszülei-nek még saját cirkuszuk volt. Édesanyja levegőszámmal is föllépett. – Meg kaucsukszámmal, mert hajlékonyakrobata is volt – teszi hozzá. – Apám? Ő nem cirkuszos, klasszikus értelemben vett mutatványos volt, háromvagonnyi fölszereléssel utazott. Délvidékiek vagyunk, félig-meddig német eredetű a család. Gyerekkoromban még nem is tudtam magyarul, csak németül, szüleim öt nyelven beszéltek. Délvidékről sok híres cirkuszos származik.

Harmos Ottó Újverbáson született. – A háború után, negyvenhét táján Magyarországon rekedtünk, mert lezárták a határt. Aztán végül itt maradtunk. A központunk Szegeden volt, apám ott bérelt egy nagy házat, kellett is a háromvagonnyi fölszerelésnek.

Az aztán élet volt!

Elém tart egy megsárgult-barnult, régi fényképet, egy másik, az elébb átlapoztathoz hasonlóan tömött családi albumból: a szegedi városháza tornya látható rajta, a Széchenyi tér, s Harmos Ottó édesapjának körhintája, körülötte tömeg.

A vásárhelyi Harmos család, a vurstlival. Megszakad a többgenerációs hagyomány? FOTÓ: TÉSIK ATTILA

– Mekkora forgalom volt akkor! Mindszenten, húsvétkor, már hajnal fél hatkor dörömböltek az emberek: nyissuk ki a céllövöldét. Tíz-tizenkét puskával lehetett dolgozni – veszi át a szót Éva asszony. – Ma?! – A madárcsontú, szemüveges asszony csak legyint. Maga elé néz, mereng, aztán fölragyog a tekintete: – De az aztán élet volt! Volt lakókocsink, konyhakocsink, egész héten úton voltunk, ott mostunk, magasnymású lavórban fürödtünk – nevet. – És barátok voltunk a kollégákkal, két-három társulat is működött egy-egy téren, nem volt összeveszés, ki érkezett hamarabb, ki nem. Most?... – megint legyint.

Persze, a régi világ sem volt folyton jó világ. Olyannyira nem, hogy Harmos Vilmos – Harmos Ottó édesapja – fölszerelését államosították az ötvenes években, miután föllértékelték kilencvennyolcezer forintra (ez csinos összegnek számított abban az időben), majd nem fizették ki. Harmos Vilmos folytathatta tevékenységét egy ideig az épülő Sztálinváros vidámparkjában, ugyanazzal a fölszereléssel dolgozott, mint korábban, csak kissé megváltoztak a tulajdonviszonyok: az államé volt, ami egykor az övé. – Részlegvezető, ez volt a be-

Régi idők emléke a Harmos dinasztia családi fényképalbumából.

osztása, neki, a volt tulajdonosnak – mosolyog keserűen a családő – kénytelen volt elfogadni a lehetőséget, ha nem fogadja el, internálják Karcagra. Ez a kilátás eléggé meggyőző érvnek tűnt akkoriban. Felesége pedig, édesanyám, két kis lovával, fuvarozott a kohónak, aztán ez is elveszett.

A rendszerváltozás után Harmosék is beadták a kárpótlási igényt – ő és a bátyja kapott is összesen száztizenötezer forintot... Ám menjünk vissza az időben! – Nekem és bátyámnak azt mondta apánk, legyünk zenekariak, azt meg lehet ta-

nulni, szép és nemes dolog, s kiöregedni sem lehet belőle – mondja. Akkor éppen Pesten táborozott a család, kiváló zenetanárokhoz járatta Ottót és bátyját az apa, s következett volna az artistaképző, ám közben Szegeden államivá lett a vidámpark, megszűntek a föllépési lehetőségek. – Ez súlyosan érintett minket, mert a liget biztos pont volt. Így tettük át székhelyünket Vásárhelyre, így lettünk vásárhelyiek. Kollégánk mondta, gyertek ide, óriásiak a vásárhelyi május elsejék. Így is volt, a videón láthatta, hogyan ment itt akkor... Nézze csak –

már a harmadik albumba lapozunk bele –, ezt az óriáskereket a vásárhelyi focipályán huszonhét évig üzemeltettem. Házat vettünk a Kígyó utcában, és egyre inkább elkelt a segítő kéz. Már megint háromvagonnyi volt a fölszerelés, ezt a mennyiséget a család pakolta le a vagonból, ott már várta a megrendelt fuvaros, a Belsped, és vitte, amit vinni kellett, oda, ahol fölléptünk – emlékezik a miskolci, kazincbarcikai, várpalotai utazásokra a dinasztia feje.

Csak emlék az óriáskerék

– Aztán bejött a technika, már lehetett traktort venni – újabb fotó, rajta traktor, a rendszámtáblán e fölirat: munkagép –, aztán Ifát, könnyebb lett az utazás. Ma hová járunk? Csongrád, Békés megyébe azzal a fölszereléssel, ami megvan még. Az óriáskereket beszüntettem, eleget szolgált már, van egy körhinta, két gyerekkörhinta, gyerekeknek való vonat, van horgászat... Mennyit ér mindez? Ha megvenni akarnám, megvehetetlen volna, de eladni szeretném, ezért aztán eladhatatlan. Java részét mi csináltuk, saját magunk, s mindig megfelelnek a műszaki vizsgán. De jön az unió, és olyanokat hallok, hogy nem két fillérbe kerül majd az állapot-ellenőriztetés. Hatvanegy éves vagyok, ha el tudnám adni mindezt, és elindíthatnék egy kis, nyugodt vállalkozást, amit otthon is lehet csinálni, akkor elégedett lennék. Gondoltam a zenebohócságon is. Vizsgázott zenész vagyok, talán majd a télen összeállítok egyórás vagy félórás műsort, amely kiállja a hozzáértők, a szakmabeliek véleményét, és amely teljesen önálló. Mert önálló dologgal kell előjönni, máshogy nincs értelme.

Hallgatja Harmos Ottót a család; a szív alak arcú Henriett mellett a csillogó szemű kis Leila. Ő már aligha lesz mutatványos. Vagy mégis? Vége szakad a dinasztia. Vagy mégsem? Ki tudja?...

FARKAS CSABA

Vonaton, új szempontok

Hát hogy mennyi vonattörténetet, füstös vasúttárcát körmöltek már le a kollégák, még a legjobb sintörténészek se tudják. Például legújabb kori jelenség, hogy vonaton már nem lehetséges aludni, elszunnyadni, könnyű ájulatba esni. Mert mondjuk lehunyod a két szép szemedet, éppen lekerátozza agyadat az álommanó, amikor a szomszédodnak felrobban a mobilja, és a tag máris üvölt, hogy igen, igen, itt ülök a vonaton, tíz óra két másodpercre érkezem, és addig ne adjátok el a malacot, nagymama alól meg vegyétek ki az ágytálat, ja, és mondjátok meg anyukának, hogy Jóskának adja oda a kék akkumulátort, de cserébe kérje el a japán heremasszírozót. Igen, volt már a kalauz! Igen, igen, volt rajta sapka. Hogyhogy milyen?! Ilyen szörnyűkék kalauzsapka! Na, szervusztok! És csönd lesz, nézel szelíd gyűlölettel a tagra, nyilván ki kellett volna lökni már Balástyánál a vonatból. Mindegy.

Hanem ám a múltkoriban egészen különleges dolog történt a vonatomon. Egyáltalán nem telefonált senki. Nem üvöltöttek, nem tárgyaltak és nem pletykáltak. Az emberek olvastak. Például a szomszédom is olvasott. Ő, az én szomszédom nagyon olvasott, kitűntető, már-már revizori figyelemmel lapozgatott, előre, aztán vissza, megint előre. No és vajon mi olvasott?! Hát igen, prof. Halovecz nagy sikerű kézikönyvét, az Öngyilkos férfiakat lapozgatta ilyen bösz érdeklődéssel. Valóban igen színvonalas könyv. Magam is olvastam, a Times kritikusa is dicsérte: „Lebilincselő, megrázó, egyúttal szórakoztató olvasmány reményvesztett, kilátástalan, a búbánattól porig roskadó férfiakról!”

Ám nemcsak a szomszédom falta, hogy ilyen ritka kifejezéssel éljek,

a betűket, de nem ám! Mert megláttam, hogy átelleni utastárs is silabizál serényen, fiatal lány, sőt még a ceruzáját is használja, beleharap a végébe, aláhúzó, harap, újra húz, és így tovább. Ő se olvasott akármit!

Kékesiné Magdika: A prosztatarák előnye.

Na, ekkor kezdtem forgolódni, és az üléssorok közé lesni. Egy öltönyös úr a Potenciazavarokról kezdőknek és haladóknak és menthetetleneknek című képes kiadványt nézegette somolyogva. Egy fiatalember nagyokat kacagva fekete fedelű, díszkötésű könyvet lapozgatott, Tragikus orvosi műhibák, az elcsereült péniszek esetétől a hogyan lett egy orrműtét alatt a fiatal balett táncosból ólomsúlyú súlyemelő történetéig. Egy esetet még a szomszédjának is elmondott az ifjú, képzeld Máriám, a világhíres prof. Lebowicz egyszer a felesége igazolványfényképét felejtette alhasműtét közben a beteg, jelesül a högyészi jegyző testében. A jegyző meggyógyult, mint a tavasz, aztán hazament és másnap agyonverte a felesége, két balta-, három kalapácsütés, illetve a boronával is átment rajta, csak mert megtalálta a férje testében Lebowicz prof. nevének a retusált igazolványfotóját, és azt hitte, hogy...

Kontyos, elegáns hölgy, rózsaszínű kosztümben. Ő pediglen A végbélrákról színesen című kiadvány tizenötödik nyomását olvasgatta nagy élvezettel. Tekintete átszellemült volt, s olykor bólintott, s ez a bólintás azt fejezte ki, ő, igen, ezzel magam is egyetértek, valóban, hogyne, természetesen.

Na és az apáca néni mit olvasott? Mert a hatvanhatos széken egy apáca néni nagyítózott komoly, mindazonáltal szelíden mosolyogva. A férfiima szerepe a gyógyulásban. A másik könyv mellette hevert. Híres püspökök rejtélyes halálai!

Föliállok, tesztek egy lépést, látom, alig bakfis a kislány még, olyan fiatal, hogy a copfjai felfelé kunkorodnak, de már Doktor özevgy

Barkácsné, Seós Berta: Idegesítő személyiségzavarok középkori férfiaknál című alapvetését magolja.

Körülnéztem, mint aki az Antarktisz legközepére ért. Fehér, minden fehér, mint a gyász színe. Te atyáuristen! Ez azért nagyon durva. Leg-alább egyvalaki olvasott volna, mit tudom én, mondjuk Orbán Vikort, vagy a nagyon szorgalmas mindent egymaga fogalmazó Havas Henriett, csak egyvalaki olvasott volna valami ufós könyvet, vasúti pornográfiát, vagy a nagy sikerű „Az utasellátó szelét történetét” vagy csak egy, 11, drága keresztretjényfejtő lett volna, de nem, nem, nem, mert az én egész kupém orvosi témákba merült, orvosi témákban élvezkedett és okult, orvosi témákban gyűjtötte a tudást, a csíziót, a tudományt, a tapasztalatot, a mit tudom én mit, hah, finom áttétes rákok, lélekpenészedés, vérromlás, hírtagvesztés, köszvény, agygombásodás, leépülés, tüdőelszorulás, halálos kólika, satöbbi, satöbbi.

Hát nem!

Ebből elég!

És akkor tettem néhány bizonytalan lépést az intercity puha szőnyegén. És hogy bátorítsam magam, elképzeltem, hogy csókolózott már copfos kalauzlány ilyen vonatszönyegen, csókolózott, és bizony bizonyatosan jó volt neki. Most pedig szépen elmegyünk a büfékocsiba, mert az egy sziget a háborúban, az egy elsősegélynyújtó hely, az most nekem templom lesz, óvóhely, menedék. És ahogy kilépnek a mogorván szétnyíló ajtón, még visszafordulok. És mindig, az összes orvosi könyvvel foglalkozó utastárs engem néz merőn, és aztán újra könyvre mered, és bólint, hogy hát ez, ez az, ilyen körben szenved, ilyen betegség győtri, na végre megtaláltam, így néz ki egy félvak, egy személyiségzavaros, satöbbi.

Azt hiszem nagyon mogorva képet vágtam.

S aztán a büfékocsiban végig azon morfondíroztam, mi lesz, ha legközelebb egy jogászakupában kapok helyet.

SZÍV ERNŐ